

Ks. ANDRZEJ UCIECHA
Uniwersytet Śląski w Katowicach
Wydział Teologiczny

AFRAHAT, O OBRZEZANIU (*DEMONSTRATIO XI. DE CIRCUMCISIONE*). PATROLOGIA SYRIACA I, 467-504)

APHRAHAT, *ON CIRCUMCISION (DEMONSTRATIO XI. DE CIRCUMCISIONE)*. PATROLOGIA SYRIACA I, 467-504)

ABSTRACT

Dziewięć *Mów* drugiego cyklu dzieła perskiego Mędrca rozpoczyna się od wykładu *De circumcissione*. Miały one być skierowane przeciw nauczaniu babilońskich Żydów. Naród Wybrany odszedł od prawdziwego Boga i stał się podobny do bezbożnych Amorytów oraz Sodomitów i Gomorytów. W kontekście antyjudajstycznej polemiki Afrahat opisuje istotę i znaczenie chrześcijańskiego obrzezania, którym jest chrzest jako znak wiary (*signaculum fidei*). W charakterystyczny sposób dla swojej skrypturystycznej argumentacji Pers podaje negatywne (Adam, Jeroboam, Manasses) i pozytywne (Abel, Henoch, Noe, Sem, Jafet, Abraham) przykłady znanych postaci biblijnych, w których życiu obrzezanie miało znaczenie względne, a jego wartość uzależniona była od wiary i przestrzegania nakazów Prawa.

Nine *Demonstrations* from the second series of the Persian sage's works begin with a lecture *De circumcissione*, and they were to be directed against the Babylonian Jewish teachings. The Chosen People departed from true God and became similar to the godless Amorites, Sodomites and Gomorhites. In the context of anti-Judaic dispute Aphrahat describes the essence and meaning of Christian circumcision, which is baptism, as a sign of faith (*signaculum fidei*). In a manner characteristic of his scripturist argumentation, the Persian provides negative (Adam, Jeroboam, Manasses) as well as positive (Abel, Henoch, Noah, Shem, Japheth, Abraham) examples of those famous Biblical figures for whom circumcision had a relative meaning in their lives, and its value was dependent on faith and observance of the orders of Law.

Wstęp

Mową *O obrzezaniu* Afrahat rozpoczyna drugą część swojego ascetyczno-polemicznego dzieła. W *Demonstrationes XI-XXII* perski Mędrzec wyjaśnia „synom przymierza” zagadnienia obrzezania, święta Paschy, szabatu, sytuacji Kościoła w Persji w czasach prześladowań Szapura II (*List Synodalny*), przepisów pokarmowych, powołania ludów, Mesjasza, syna Bożego, dziewictwa i świętości, definitywnego odrzucenia Żydów, opieki nad biednymi, prześladowań, śmierci i czasów ostatecznych. Redakcja tekstu zachowanego w manuskrypcie *BM ad 14 619* (British Museum), pochodzącego najprawdopodobniej z VI wieku, przypada

na lata 343/344¹. Na podstawie analizy dziesiątej mowy *O pasterzach*, która zamyka pierwszą część dzieła Persa, wolno sugerować, że nie zamierzał on kontynuować swoich *Demonstrationes*². Co zatem skłoniło Afrahata po kilku latach od napisania I części jego dzieła (336/337), do jego kontynuacji? Możliwe, że zmianę decyzji wywołała coraz wyraźniejsza sytuacja zagrożenia Kościoła i realne niebezpieczeństwo prześladowania chrześcijan; możliwe też, że sami „synowie przysięgi” prosili Mędrca o dalsze wykłady na temat problemów, z którymi przyszło im się zmierzyć. Dlaczego jednak pierwsza *Mowa* drugiej części została poświęcona ocenie obrzezania?

Przyjmuje się, iż dziewięć *Mów* drugiego cyklu dzieła perskiego Mędrca skierowanych było przeciw Żydom³. Należy wspomnieć ciekawą hipotezę, w której podstawowym zamiarem Autora była obrona wiary zwykłych chrześcijan⁴. Żydzi, z którymi Pers polemizował, byli potomkami babilońskich pogan, którzy w I wieku przyjęli judaizm. Możliwe także, że jeszcze większe niebezpieczeństwo stwarzali judeochrześcijanie wprowadzający zamieszanie w życiu Kościoła. Badacze podkreślają typowo Afrahatowe akcentowanie względnej, czasowej wartości żydowskich przykazań dotyczących między innymi obrzezania, święcenia szabatu, praktyk postnych⁵. Prawdopodobnie Afrahat nie znał nauczania i metod babilońskich rabinów. Bez wątpienia jego nauczanie pozostaje w wielu dziedzinach pod wpływem judaizmu⁶. Znaczący temat sugerowali, aby tej zależności nie rozumieć

¹ Por. A. Uciecha, *Afrahat, Mędrzec perski – stan badań*, „Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne” [dalej: SSHT] 33 (2000), s. 25-27.

² Por. Aphraates, *Demonstratio X: De pastoribus*, Patrologia Syriaca [dalej: PSyr] 1, 444-465, tłum. A. Uciecha, *O pasterzach (Demonstratio X: De pastoribus, PSyr 1, 444-465)*, „Vox Patrum” [dalej: VoxP] 34,62 (2014), s. 595 (oznaczenie lokalizacji tekstu źródłowego: pierwsza cyfra wskazuje na numer mowy, druga – podział na rozdziały w tłumaczeniu łacińskim; oznaczenie lokalizacji wydania tekstu: pierwsza liczba oznacza numer tomu, druga numery kolumny, a następujące numery wierszy tekstu syryjskiego).

³ Por. M.J. Pierre, *Aphraate le Sage Persan. Les Exposes*, t. 2: XI-XXIII, Sources Chrétiennes 359, Paris 1989, s. 75, przyp. 1. Zarys historii badań teologiczno-literackich relacji między Afrahatem a rabinami babilońskiej diaspory por. A. Uciecha, *Ascetyczna nauka w „Mowach” Afrahata*, Katowice 2002 (Studia i Materiały Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach 3), s. 14-16; por. J. Parisot, *Aphraate ou Pharhad, Dictionnaire de théologie catholique* 1/2, Paris 1903, kol. 1459; I. Hausherr, *Aphraate (Arahat)*, w: *Dictionnaire de spiritualité ascétique et mystique*, t. I, Paris 1937, kol. 746; I. Ortiz de Urbina, *Afraate*, w: *Lexicon für Theologie und Kirche* [dalej: LThK] I, Freiburg 1957, kol. 687; A. Vööbus, *Aphrahat*, „Jahrbuch für Antike und Christentum” 3 (1960), s. 153; P. Bruns, *Aphrahat*, LThK I, Freiburg 1993, kol. 803.

⁴ Por. I. Ortiz de Urbina, *La controversia de Afraate coi Giudei*, „Studia Missionalia” 3 (1947), s. 85-106.

⁵ Por. M.R. Niehoff, *Circumcision as a Marker of Identity: Philo, Origen and the Rabbis on Gen 17,1-14*, *Jewish Studies Quarterly* 10/2, Tübingen 2003, s. 89-123; N. Koltun-Fromm, *A Jewish-Christian Conversation in Fourth-Century Persian Mesopotamia*, „Journal of Jewish Studies” 47 (1993), s. 45-63.

⁶ Na temat formalno-treściowych związków polemiki Afrahata z nauczaniem babilońskich rabinów, por. S. Funk, *Die haggadischen Elemente in den Homilien des Aphraates*, Wien 1891, s. 53; F. Gavin, *Aphraates and the Jews*, „Journal of the Society of Oriental Research” 7 (1923), s. 95-166; L. Ginzberg, *Die Haggada bei den Kirchenvätern und in der apokryphischen Literatur*, „Monatsschrift für Geschichte und Wissenschaft des Judenthums” 42 (1899); J. Parisot, *Aphraatis*

w sensie dosłownym; bardziej odpowiednim określeniem związków Persa i judaizmu jest podobieństwo lub analogia. Pojęcia te pozwalają zaakceptować zarówno więzy genetyczne obu systemów, jak i zwykle paralelizmy, dla których (jedynym) uzasadnieniem jest wspólne środowisko społeczno-kulturowe⁷.

Wykład *De circumcissione* (ܩܘܪܝܢܐ ܩܘܪܥܘܬܐ) rozpoczyna się od jedenastej litery alfabetu syryjskiego *kôp*: „Gdy (ܐܠܗ) Bóg błogosławił Abrahamowi”. Afrahat rozwija swoje nauczanie, które współcześnie można byłoby nazwać „teologią zastąpienia/zastępstwa” (*supersesjonizm*) – „Posłuchaj zatem, mój przyjacielu, argumentu tego wykładu i podstawy dysputy słusznie podjętej przeciw temu ludowi, który nas poprzedził i uważa siebie za potomstwo Abrahama” [11,1 (468,7-11)]. Ocena Abrahama stanowi punkt ciężkości w argumentacji antyżydowskiej; afirmując postawę Patriarchy, Pers nazywa go „ojcem wielu ludów” i podważa żydowskie określenie patriarchy jako „ojca jednego narodu” [11,1 (468,1-7)]. Argument ekсклюzywizmu został wyparty i zastąpiony motywacją uniwersalizmu. Przyczyną tej istotnej zmiany definiującej Naród Wybrany było jego odejście od prawdziwego Boga: „Owa latorośl zasadzona z najprawdziwszego nasienia to ich dawni ojcowie, lecz synowie zwrócili się do czynów bezbożnych Amorytów. Praktykowali sprawiedliwość najbardziej ze wszystkich ludów, nazwani więc zostali synami i dziedzicami Abrahama, ich ojca. Synowie jednak Abrahama zaczęli postępować bezbożnie jak ludy obce i stali się Sodomitami i ludem Gomory” [11,1 (469,12-20)]. Afrahat bez wahania wykorzystuje dosadne określenia zaczerpnięte ze słownictwa proroków Starego Testamentu, w których Żydzi zostali kilkakrotnie porównani do bezbożnych Amorytów oraz Sodomitów i Gomorytów [11,1 (468,11-13)]. „Obrzezani, nie byli obrzezani; zostali wybrani, ale odrzucono ich” [11,1 (472,13-14)]; zdaniem perskiego Mędrca to z powodu pychy Żydzi odrzucili sprawiedliwość, w konsekwencji czego zostali odrzuceni przez Boga. Naród Wybrany nie rozumiał, że obrzezanie ciała nie ma żadnego znaczenia, jeśli nie towarzyszy mu wiara: „Dla każdego, kto rozumie, jest wiadome, że obrzezanie bez wiary jest bezużyteczne i nie ma żadnej wartości, ponieważ wiara poprzedza obrzezanie i obrzezanie jest znakiem (ܩܘܪܥܘܬܐ)” [11,2 (472,17-21)]. Zdaniem Parisot Afrahat przeszedł tutaj do opisu chrześcijańskiego obrzezania, którym jest chrzest jako znak wiary (*signaculum fidei*)⁸. W charakterystyczny sposób dla swojej skryptywistycznej

Sapientis Persae Demonstrationes, PSyr 1, Paris 1894, 1980². s. XLI-XLIX; G. Richter, *Über die älteste Auseinandersetzung der syrischen Christen mit den Juden*, „Zeitschrift für die neutestamentliche Wissenschaft und die Kunde der älteren Kirche” 35 (1936), s. 101-114; M. Simon, *Verus Israel. Étude sur les relations entre chrétiens et juifs dans l'empire romain (135-425)*, Paris 1948, s. 198-206, 369-379; J.G. Snaith, *Aphrahat and the Jews*, w: *Interpreting the Hebrew Bible. Essays in honour of E.I.J. Rosenthal*, Cambridge 1982, s. 235-250; A. Spijkerman, *Aphrahat der Persische Weise und der Antisemitismus*, „Studii biblici franciscani liber annuus” 5 (1954/1955), s. 191-212.

⁷ Por. J. Neusner, *The Jewish-Christian Argument in Fourth-Century Iran. Aphrahat on Circumcision, Sabbath, and Dietary Laws*, „Journal of Ecumenical Studies” 7,4 (1970), s. 282-298; tenże, *Aphrahat and Judaism. The Christian-Jewish Argument in Fourth-Century Iran*, Leiden 1971, s. 123-149 (*Studia Post-Biblica* [dalej: SPB] 19), s. 187; por. A. Uciecha, *Ascetyczna nauka...*, s. 14-16.

⁸ J. Parisot, *Aphraatis Sapientis...*, kol. 471, przyp. 3.

argumentacji „uczeń Świętych Pism” (ܐܘܪܗܐܡ ܕܥܘܠܡܐ ܕܥܘܠܡܐ)⁹ wymienia negatywne (Adam, Jeroboam, Manasses) i pozytywne (Abel, Henoch, Noe, Sem, Jafet, Abraham) przykłady znanych postaci biblijnych, w których życiu obrzezanie miało znaczenie względne, a jego wartość uzależniona była od wiary i przestrzegania nakazów Prawa [11,2 (472,17) – 11,3 (476,23)]. W wymiarze społecznym dla Izraelitów „(...) obrzezanie było znakiem, przez który zostali oni oddzieleni od ludów nieczystych” [11,6 (481,14-16)]. Cały swój wykład Afrahat kończy podsumowaniem, w którym wychwala miłosierdzie Boga i podkreśla czasowy charakter przymierzy zawieranych z ludźmi w zmieniających się okolicznościach doczesności: „Nasz Bóg jest wiarygodny i w swoich przymierzach bardzo wierny. Każde przymierze jest niezawodne w swoim czasie i można mu zaufać. Obrzezani w sercu żyją, a są obrzezani drugi raz nad prawdziwym Jordanem, [to jest] chrzest na odpuszczenie grzechów. Jozue, syn Nuna, powtórnie obrzezał lud krzemienym nożem, gdy przekraczał Jordan on i jego lud (por. Joz 5,2). Jezus, nasz Zbawiciel zaś powtórnie obrzezał obrzezaniem serca ludy, które uwierzyły w Niego. I zostały zanurzone w chrzcie, i obrzezane mieczem, czyli słowem, które jest ostrzejsze niż miecz obosieczny” [11,11 (501,6) – 11,12 (501,18)]. W tej chrystologicznej konkluzji Mędrzec stwierdza, że wszystkie przymierza Starego Testamentu prowadziły do jedyne go i ostatecznego przymierza Jezusa i do prawdziwego obrzezania, czyli obmycia w chrzcie. Należy podkreślić, że w *Demonstratio XI, De circumcissione*, Afrahat ani jednym słowem nie wspomina, że będzie kontynuował swoje dotychczasowe komentarze zawarte w pierwszej części dzieła. Bez wątpienia jednak zarówno dzięki skrypturystycznej metodzie, jak i chrystocentrycznej typologii kolejne objaśnienia podane w drugiej części można i należy traktować jako integralny element całej kompozycji. Odpowiadając na pytanie: dlaczego pierwsza *Mowa* drugiej części została poświęcona obrzezaniu, należy przypomnieć sobie temat pierwszego wykładu. Afrahat rozpoczął swoje dzieło od omówienia wiary i scharakteryzował ją jako fundament, na którym budowane są miłość, post, modlitwa, pokora, cnota czystości i bezżeństwo „synów przymierza”, pokora i nawrócenie. Strukturalna i treściowa dyscyplina w narracji drugiej części wymagała nawiązania do zagadnienia wiary Abrahama [por. 11,5 (480,11 – 481,13)] i w takim kontekście Pers zaprasza do lektury komentarza na temat wartości obrzezania.

Wydania tekstu

Wright W., *The Homilies of Aphraates, the Persian Sage, edited from syriac manuscripts of the fifth and sixth century in the British Museum*, London 1864, s. 202-216 (ܐܘܪܗܐܡ).

Parisot J., *Aphraatis Sapientis Persae Demonstrationes* (PSyr 1), Paris 1894, 1980², kol. 468-504.

⁹ Aphraates, *Demonstratio* 22, 26, PSyr 1, 1049, 3-4.

Przekłady nowożytne

Angielski:

Aphrahat, *Demonstrations, I*, HIRS India Series 28, Catholic Theological Studies of India 3. Changanassery: HIRS Publications 1999; Aphrahat, *Demonstrations*. Mōrān 'Eth'ō 23-24. Baker Hill, Kottayam: St. Ephrem Ecumenical Research Institute, 2005. English translation by Kuriakose Antony Valavanolickal.

Francuski:

Aphraate le Sage Persan, *Les Exposés XI-XXIII*, Paris 1989, t. II (Sources Chrétiennes 359). Traduction du Syriaque, introduction et notes par Marie-Joseph Pierre, s. 549-568.

Niemiecki:

Aphrahat, *Unterweisungen XI-XXIII*, Freiburg 1991, Bd. 2 (Fontes Christiani 5/2). Aus dem Syrischen übersetzt und eingeleitet von Peter Bruns, s. 281-296.

Bibliografia

Bruns P., *Aphrahat*, LThK, Bd. I, Freiburg 1993, kol. 803; Bruns P., *Das Christusbild Aphrahats des Persischen Weisen*, Bonn 1990; Coulter J.R., *Jewish Christian Background of Aphrahat*, University of Denver 2003; Desprez V., *Początki monastycyzmu. Dzieje monastycyzmu chrześcijańskiego do Soboru Efeckiego (431)*, t. 1-2, tłum. J. Dembska, Kraków 1999 (Źródła Monastyczne 21-22); Chavanis J.M., *Les lettres d'Aphrahat, le sage de la Perse, étudiées au point de vue de l'histoire et de la doctrine (Dissertation)*, Lyon – Saint-Etienne 1908; Childers J.W., *Humility Begets Wisdom and Discernment. Character and True Knowledge in Aphrahat*, „*Studia Patristica*” 41 (2006), s. 13-22; Fic A., *Z rozprawy Afraatesa „O dziewictwie i świętości przeciwko Żydom”* (tłum., frg.), „*Szkoła Chrystusowa*” 1 (1930), s. 262-268; Hausherr I., *Aphraate (Aphrahat)*, w: *Dictionnaire de spiritualité ascétique et mystique*, t. I, Paris 1937, kol. 746; Higgins M.J., *Aphraates' Dates for Persian Persecution*, „*Byzantinische Zeitschrift*” 44 (1951), s. 265-271; Kessel G.M., Pinggéra K., *A Bibliography of Syriac Ascetic and Mystical Literature*, „*Eastern Christian Studies*” 11, Leuven – Paris – Walpole, MA 2011; M. Lattke, *Taufe und untertauchen in Aphrahats ܐܦܪܗܬܐ (taḥwyātā)*, w: *Ablution, Initiation, and Baptism: Late Antiquity, Early Judaism, and Early Christianity = Waschungen, Initiation und Taufe: Spätantike, Frühes Judentum und Frühes Christentum*, ed. David Hellholm, Tor Vegge, Øyvind Norderval, Christer Hellholm (BZNW 176/I–III [Beihefte zur Zeitschrift für die neutestamentliche Wissenschaft und die Kunde der älteren Kirche]; Berlin – Boston: De Gruyter, 2011), s. 1115-1138; Lavenant R., *Aphraate (270?-345?)*, *Dictionnaire encyclopédique du christianisme ancien*, t. 1, s. 173-174; Maude M., „Who were the B'nai Q'yâmâ?”, „*The Journal of Theological Studies*” 36 (1935), s. 13-21; Nedungatt G.,

The Authenticity of Aphrahat's Synodal Letter, „Orientalia Christiana Periodica” 46,1 (1980), s. 62-88; Neusner J., Chilton B., *The Intellectual Foundations of Christian and Jewish Discourse. The philosophy of religious argument*, London – New York 1997, s. VIII-XI; Neusner J., *The Jewish-Christian Argument in Fourth-Century Iran. Aphrahat on Circumcision, Sabbath, and Dietary Laws*, „Journal of Ecumenical Studies” 7,4 (1970), s. 282-298; tenże, *A History of the Jews in Babylonia. The Sasanian Period*, Leiden 1966–1970 (SPB 11–12); tenże, *Aphrahat and Judaism. The Christian-Jewish Argument in Fourth-Century Iran*, Leiden 1971 (SPB 19); Ortiz de Urbina I., *Afraate*, LThK, Bd. I, Freiburg 1957, kol. 687; Parisot J., *Aphraates ou Pharhad*, w: *Dictionnaire de théologie catholique* I/2, Paris 1903, kol. 1457-9; Phenix R.R., *The Sermons on Joseph of Balai of Qenneshrin. Rhetoric and Interpretation in Fifth Century Syriac Literature*, Tübingen 2008 (Studien und Texte zu Antike und Christentum 50); Pierre M.J., *Thèmes de la controverse d'Afraate avec les tendances judaïsantes de son Église*, w: *Controverses des chrétiens dans l'Iran sassanide (Chrétiens en terre d'Iran II)*, ed. Ch. Jullien, Cahiers de Studia Iranica 36, Paris 2008, s. 115-128; Simon M., *Verus Israel. Étude sur les relations entre chrétiens et juifs dans l'empire romain (135-425)*, Paris 1948; Snaith J.G., *Aphrahat and the Jews*, w: *Interpreting the Hebrew Bible. Essays in honour of E.I.J. Rosenthal*, Cambridge 1982, s. 235-250; Vööbus A., *Aphrahat*, „Jahrbuch für Antike und Christentum” 1960, Bd. 3, s. 153; Uciecha A., *Wątki polemiczne w pismach Afrahata i świętego Efrema*, w: *Chrześcijaństwo antyczne*, red. J. Drabina, (Studia Religiológica 39, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego MCCLXXXIX), Kraków 2006, s. 113-126; tenże, *Ascetyczna nauka w „Mowach” Afrahata*, Katowice 2002 (Studia i Materiały Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach 3); tenże, *Rola i znaczenie „córki przymierza” w Kościele Perskim IV i V wieku*, „Verbum Vitae” 19 (2011), s. 233-246; tenże, *Idea walki w ascezie „synów przymierza” na podstawie Mów Afrahata*, w: *Między sensem a bezsensem ludzkiej egzystencji. Teologiczna odpowiedź na fundamentalne pytania współczesnego człowieka (VIII Kongres Teologów Polskich. Poznań, 13-16 września 2010 r.)*, Poznań 2012, s. 526-535; tenże, *Afrahat. O wierze (Demonstratio Prima. De fide)*, PSyr I, 5-45), SSHT 37,2 (2004), s. 158-170 (tłumaczenie z języka syryjskiego, wstęp i komentarz); tenże, *Afrahat. O miłości (Demonstratio Secunda. De caritate)*, PSyr I, 48-96), SSHT 39,1 (2006), s. 53-67 (tłumaczenie z języka syryjskiego, wstęp i komentarz); tenże, *Afrahat. O poście (Demonstratio Tertia. De ieiunio)*, PSyr I, 97-136), SSHT 42,1 (2009), s. 85-96 (tłumaczenie z języka syryjskiego, wstęp i komentarz); tenże, *Afrahat, O modlitwie (Demonstratio Quarta. De oratione)*, PSyr I, 137-182), tłumaczenie z języka syryjskiego, wstęp i komentarz, SSHT 43,1 (2010), s. 31-44; tenże, *Afrahat, O wojnach (Demonstratio quinta. De bellis)*, PSyr I, 184-237), tłumaczenie z języka syryjskiego, wstęp i komentarz, SSHT 43,2 (2010), s. 248-262; tenże, *Afrahat, O synach przymierza (Demonstratio sexta. De monachis)*, PSyr I, 240-312), tłumaczenie z języka syryjskiego, wstęp i komentarz, SSHT 44,1 (2011), s. 177-197; tenże, *Patriarchat i patriarchowie Seleucji-Ktezyfontu*.

Z dziejów starożytnego Kościoła w Persji, VoxP 32,58 (2012), s. 49-58; tenże, *Afrahata, O pokutujących (Demonstratio septima. De paenitentibus*. PSyr I, 313-360), tłumaczenie z języka syryjskiego, wstęp i komentarz, SSHT 46,1 (2013), s. 5-17; tenże, *Afrahata, List synodalny (Demonstratio XIV. Exhortatoria*. PSyr I, 573-726), SSHT 46,1 (2013), s. 18-51 (tłumaczenie z języka syryjskiego, wstęp i komentarz); tenże, „*Walka*” *Zlego z „synami przymierza” na podstawie wybranych Mów Afrahata, perskiego Mędrca*, VoxP 33,59 (2013), s. 209-223; tenże, *Wiara w pismach Afrahata*, VoxP 34,61 (2014), s. 479-492; tenże, *Afrahata, O ożywieniu umarłych (Demonstratio octava. De resurrectione mortuorum*. PSyr I, 361-405), VoxP 34,61 (2014), s. 503-516 (tłumaczenie z języka syryjskiego, wstęp i komentarz); tenże, *Afrahata, O pasterzach (Demonstratio X. De pastoribus*. PSyr I, 444-465), VoxP 34,62 (2014), s. 593-602 (tłumaczenie z języka syryjskiego, wstęp i komentarz); tenże, *Afrahata, O pokorze (Demonstratio IX. De humilitate*. PSyr I, 408-441), SSHT 47,2 (2014), s. 256-266 (tłumaczenie z języka syryjskiego, wstęp i komentarz); tenże, ܐܘܪܘܝܬܐ (*taḥwaythā*) jako metoda egzegetyczna w pismach Afrahata, perskiego Mędrca, „*Biblica et Patristica Thoruniensia*” 8,1 (2015), s. 65-80; tenże, „*Sen duszy*” w pismach Afrahata, VoxP 35,63 (2015), s. 217-226.

Przekład¹⁰

Mowa XI – O obrzezaniu

11,1 (468,1 – 472,16) Gdy Bóg błogosławił Abrahamowi i ustanowił go głową wszystkich wierzących, sprawiedliwych i prawych, nie dał go jako ojca jednego tylko ludu, lecz wielu ludów, mówiąc mu: *Już nie będziesz nazywał się Abram, lecz imię twoje będzie Abraham, ponieważ ustanawiam cię ojcem licznych ludów* (Wj 17,5). Posłuchaj zatem, mój przyjacielu, argumentu tego wykładu i podstawy dysputy słusznie podjętej przeciw temu ludowi, który nas poprzedził i uważa siebie za potomstwo Abrahama. Nie pojęli oni, że nazwani zostali *wodzowie Sodomy i lud Gomory* (Iz 1,10), *ojcem ich Amoryta, a matką Chetytka* (Ez 16,45), *srebro odrzucone* (Jr 6, 30), *synowie zbuntowani* (Iz 30,1; Jr 3,22). Mojżesz, ich przewodnik, świadczy przeciwko nim, mówiąc im: *Awanturnikami byliście od dnia, w którym was poznałem* (Pwt 9,24). Powtórzył to w pieśni świadectwa: *Wino-rośl wasza z winnicy Sodomy i z latorośli Gomory; wasze winogrona są gorzkie, a wasze grona to gorycz* (Pwt 32,32). W owym hymnie świadectwa wskazał na lud pochodzący z ludów, mówiąc im: *Pobudzę was do zazdrości ludem, który nie jest ludem, i wzbudzę w was złość ludem głupim* (Pwt 32,21). I przez Izajasza Święty świadczy, mówiąc: *Zasadziłem winorośl i pielegnowałem ją, lecz ona zamiast winogron zrodziła zgnile* [winogrona] (Iz 5,2). Prorok Jeremiasz także mówił o synagodze ludu: *Ja zasadziłem ciebie jako latorośl z najprawdziwszego nasienia, lecz ty odwróciłaś się i zwróciłaś się przeciwko mnie jak obca winorośl* (Jr 2,21). Również Ezechiel świadczy o winorośli: *Jej gałęzie pochłonął ogień, jej wnętrze zepsute i nie daje się już do niczego* (Ez 15,4). Owa latorośl zasadzona z najprawdziwszego nasienia to ich dawni ojcowie, lecz synowie zwrócili się do czynów bezbożnych Amorytów. Praktykowali sprawiedliwość najbardziej ze wszystkich ludów,

¹⁰ Przekładu dokonano z syryjskiego tekstu wydane go przez J. Parisot, *Aphraatis Sapientis...*, kol. 468-504.

nazwali więc zostali synami i dziedzicami Abrahama, ich ojca. Synowie jednak Abrahama zaczęli postępować bezbożnie jak ludy obce i stali się Sodomitami i ludem Gomory, jak Izajasz świadczył o nich: *Posłuchajcie zatem słowa Pańskiego, wodzowie sodomscy i ludy Gomory* (Iz 1,10). Pokaż mi, mędrze, jacy to wodzowie i jaki lud był w Sodomie i Gomorze w dniach proroka Izajasza, gdyż od dni Lota były zburzone przez Gniew i aż na wieki miały być niezamieszkałe. Ezechiel ukazuje grzech Sodomy i nazywa ją siostrą Jeruzalem, mówiąc do niej: *Sodoma, twoja siostra, i jej siostry nie popełniły złych czynów tak jak ty uczyniłaś i twoje córki. Taki był grzech Sodomy i jej córek, że ręką nie podtrzymały biednych i nieszczęśliwych. Gdy zobaczyłem te czyny, odwróciłem się od nich* (Ez 16,48-50). Sodoma więc i Gomora wraz z ich towarzyszkami były już zburzone, jak zatem Izajasz mógł powiedzieć: *Śluchajcie wodzowie Sodomy i ludu Gomory* (Iz 1,10)? Właśnie w tym celu, aby zganić tych, których wezwał, ponieważ popełniali i naśladowali czyny Sodomitów. Obrzezani, nie byli obrzezani; zostali wybrani, ale odrzucono ich; pysznili się: „To my właśnie jesteśmy obrzezani, wybrani i znani ponad wszystkie ludy”.

11,2 (472,17 – 473,13) Dla każdego, kto rozumie, jest wiadome, że obrzezanie bez wiary jest bezużyteczne i nie ma żadnej wartości, ponieważ wiara poprzedza obrzezanie i obrzezanie jest znakiem (כֶּלֶם). Przymierze zostało dane Abrahamowi, gdy Bóg powiedział mu: *Oto moje przymierze, które będziecie zachowywali, dokonując obrzezania każdego mężczyzny* (Rdz 17,10). Tak długo, jak podobało się temu, które je dał, było zachowywane z przykazaniami Prawa, było pożyteczne i ożywiające. Gdy jednak Prawo nie było zachowywane, obrzezanie nie było warte. Jeroboam, syn Nebata, z synów Józefa, z pokolenia Efraima, był obrzezany zgodnie z tym, co Święty nakazał Abrahamowi i co Mojżesz zastrzegł w Prawie. Wszyscy królowie Izraela, którzy kroczyli drogą prawa Jeroboama, byli obrzezani i wybrani, lecz nie zapisali się dobrze w pamięci ze względu na swoje grzechy. Jaki pożytek miał Jeroboam ze swojego obrzezania, i wszyscy królowie Izraela, którzy kroczyli jego śladami? Jaką korzyść i pożytek miał Manasses, syn Ezechiasza, który tak pomnożył swoje grzechy, że Bóg nie mógł już dłużej litować się nad Jeruzolimą (por. 2 Krl 21,1-18)?

11,3 (473,14 – 476,23) Wszystkim pokoleniom i narodom Bóg dawał przymierza; każdemu pokoleniu jak Mu się podobało. Były one [przymierza] zachowywane w swoim czasie, a następnie ulegały zmianie. Otóż [Bóg] zakazał Adamowi jeść z drzewa poznania dobra i zła (por. Rdz 1,16-17). On jednak nie zachował nakazu i przymierza i został potępiony. Co do Henocha, w którym sobie upodobał Bóg: to nie z tego powodu, że zachował przykazanie drzewa, został przeniesiony żywy, lecz dlatego, że uwierzył (por. Rdz 5,22-24; Hbr 11,5-6; Syr 44,16). Tego, że się spodobał, nie można porównywać z zakazem spożywania z drzewa. Noe zachował nieskazitelność i sprawiedliwość, a [Bóg] ustrzegł go od gniewu potopu; ustanowił przymierze z nim i z jego potomstwem, aby rośli i mnożyli się, przymierze łuku na obłokach między Bogiem a ziemią i wszelkim ciałem (por. Rdz 9,12-17; Syr 44,17-18). W żadnym z tych przymierzy obrzezanie nie zostało dane. [Bóg] wybrał Abrahama nie dlatego, że wezwał go do obrzezania, lecz wybrał go i przeznaczył na ojca mnóstwa narodów (por. Rdz 17,5) z powodu wiary i wedle jego wiary rozkazał mu się obrzezać (por. Rdz 17,9-14). Gdyby to przez obrzezanie dane było życie, Abraham musiałby najpierw zostać obrzezany, aby mógł uwierzyć. I gdyby dla korzyści [osiągnięcia] życia wiecznego dane było obrzezanie, Pismo musiałoby oznajmić, że Abraham został obrzezany i jego obrzezanie zostało mu policzone jako sprawiedliwość. Napisano jednak tak: *Abraham uwierzył Bogu i poczytano mu jego wiarę za sprawiedliwość* (Rdz 15,6; Rz 4,3). Ci bowiem, którzy uwierzyli, nawet jeśli nie zostali obrzezani, osiągnęli życie, a ci, którzy obrzezani nie uwierzyli, żadnej korzyści z obrzezania nie odnieśli. Abel, Henoch, Noe, Sem i Jafet: nie dzięki obrzezaniu upodobał sobie w nich Bóg, ale dlatego,

że każdy z nich zachowywał swoje przymierze w swoim czasie, i uwierzyli, że jeden jest Ten, który daje przymierze z pokolenia na pokolenie, jak Mu się podoba. Melchizedek był kapłanem Boga Najwyższego i błogosławił Abrahama, gdy ten nie był jeszcze obrzezany. A wiadomą rzeczą jest, że mniejszy przez większego jest błogosławiony (por. Hbr 7,7).

11,4 (477,1 – 480,10) Posłuchaj zatem, mój przyjacielu, a wyjaśnię ci, w jaki sposób zostało dane obrzezanie. Gdy Abraham uwierzył, wyruszył z Ur Chaldejczyków i udał się do Haranu, aby [tam] zamieszkać, Bóg nie nakazał mu obrzezać się. I gdy przebywał 24 lata w ziemi Kanaan, nie był obrzezany, ponieważ nie miał syna, syna obietnicy, z którego rodzili się sprawiedliwi, królowie, kapłani i namaszczeni. Gdy jednak osiągnął wiek 99 lat, Święty oznajmił mu, że gdy dopełni 100 lat, urodzi mu się syn. I tak obrzezał go, ponieważ w wieku 100 lat urodził mu się Izaak (por. Rdz 17,1-7). I nakazał mu obrzezać ciało napletka na znamię i znak przymierza, aby jego potomstwo się rozmnażało, oddzielił je od wszystkich ludów, pośród których wędrowało, i aby nie miało udziału w ich nieczystych uczynkach. Abraham obrzezał ciało swojego napletka w wieku 99 lat i obrzezał Izmaela, swojego syna, w wieku 13 lat. Tych, którzy się urodzili w jego domu i których nabył za pieniądze, Abraham obrzezał w tych dniach zgodnie z tym, co mu powiedział Bóg (por. Rdz 17,23). Po obrzezaniu [Abrahama] począł się Izaak, narodził się i został obrzezany ósmego dnia (por. Rdz 21,3). I obrzezanie było zachowywane przez potomstwo Abrahama: przez Izaaka, Izmaela, Jakuba i jego synów, Ezawa i jego syna, przez 190 lat aż do czasu, gdy Jakub wszedł do Egiptu. W Egipcie zaś synowie Jakuba zachowywali je przez 225 lat, aż wyszli na pustynię. Także Lot, gdy zobaczył, że Abraham, jego wuj, jest obrzezany, obrzezał [siebie] i swojego syna po tym, jak odłączył się od niego [Abrahama], i przyjęli zwyczaj obrzezania bez wiary.

11,5 (480,11 – 481,13) Otóż gdyby przez obrzezanie dane było życie, wtedy również synowie Izmaela, synowie Ketury, synowie Lota i synowie Ezawa mieliby życie, ponieważ zostali obrzezani, a będąc obrzezani, [mimo to] oddawali cześć licznym bożkom. Prorok Jeremiasz jednak wyraźnie mi ukazał, iż wszyscy obrzezani, którzy nie uwierzyli, są nieobrzezani, i ich obrzezanie nie uwolni ich od kary Boskiej. Mówił: *Oto nawiedzam każdego, kto obrzezał napletek: Egipcjan, Żydów, Moab i Edom, synów Ammona i wszystkich, którzy gołą twarz i przebywają na pustyni. Wszystkie bowiem ludy są nieobrzezane i wszyscy z domu Izraela są nieobrzezani w sercu* (Jr 9,24-25). Gdyby bowiem Żydzi mieli korzyść z obrzezania, dlaczego zostali wymienieni z Egipcjanami, Edomitami, Moabitami, Ammonitami i tymi, którzy gołą twarz, czyli synami Hagar i synami Ketury? Otóż jest jasne, że ich obrzezanie było nieobrzezaniem, ponieważ Gniew nawiedził Judę tak, jak tych wszystkich, którzy obrzezali napletek. Święty bowiem widząc ich, jak mówili: „Oto my żyjemy, ponieważ synami Abrahama jesteśmy i zostaliśmy obrzezani”, ale nie zgięli swojego twardego karku w służbie Prawu, powiedział im przez proroka: *Obrzezajcie napletek waszego serca, a nie zatwardzajcie waszego karku* (Pwt 10,16). Jasne jest, że dla tego, kto nie obrzezał napletka swojego serca, obrzezanie ciała nie ma żadnej wartości, ponieważ nie ma żadnej korzyści dla tych wszystkich, którzy [tylko] obrzezali napletek.

11,6 (481,14 – 485,14) Abyś się jednak upewnił, mój przyjacielu, iż obrzezanie było znakiem, przez który zostali oni oddzieleni od ludów nieczystych, zobacz, że gdy wyszli z Egiptu i maszerowali przez pustynię 40 lat (por. Joz 5,5-7), nie byli obrzezani, ponieważ byli jednym ludem i nie byli zmieszani z innymi ludami. Tam nie oznaczył ich, ponieważ paśli się sami. Gdy jednak oznaczył potomstwo Abrahama, to nie dlatego, że wszystkie ludy nie należały do Niego i chciał oddzielić potomstwo Abrahama jako swoje własne stado, lecz porzucił wszystkie ludy, które popełniały złe uczynki bezbożności z powodu ich postępowania. Jeśli nazaczył ich jako swój lud, to nie dlatego, żeby sobie samemu uczynić wiadomym, iż oni są potomstwem Abrahama, poznał ich bowiem zanim ich

oznaczył, lecz aby oni rozpoznawali się między sobą, a nie ukrywali się pod kłamliwym pretekstem. Gdyby bowiem nie zostali obrzezani, mogłoby się przydarzyć, iż znajdują się wśród czcicieli bożków lub takich, którzy cudzołożą, i popełniają nierząd, i kradną, i czynią to co jest poza Prawem. Przyłapani na tym skłamałoby i zaprzeczyli, że są synami Abrahama, aby uniknąć śmierci i okrutnego sądu, gdyż wyrok śmierci zapisany w Prawie został ustanowiony [został obrzezany] przeciw tym, którzy popełniają takie czyny. Ten jednak, którego znaleziono na przekraczaniu Prawa i popełnianiu jednego z tych przestępstw, nie będzie już mógł się ukryć pod fałszywym pretekstem, iż nie jest synem z potomstwa Abrahama. Gdyby bowiem zdarzyło mu się temu zaprzeczyć, rozpoznano by go po obrzezaniu i nałożono mu sprawiedliwą karę za jego grzech.

Jeśli nie w tym celu zostało im dane obrzezanie, to należałoby ich obrzezać także na pustyni. Lecz z tego powodu, iż byli oddzieleni od innych ludów i sami paśli się na pustyni, nie zostali naznaczeni. W czasie zaś przekraczania Jordanu Pan rozkazał Jozuemu, synowi Nuna, mówiąc: *Weź się do ponownego obrzezania synów Izraela* (Joz 5,2). A dlaczego powiedział Jozuemu, aby ich ponownie obrzezał? Właśnie dlatego, ponieważ byli obrzezani w swoim sercu, jak rzekł przez proroka: *Obrzeżajcie napletek waszego serca i nie zatwardzajcie dłużej waszego karku* (Pwt 10,16). I wziął się Jozue do obrzezania ich i naznaczył ich ponownie w ich ciele. Jeśli nie tak, to jak zrozumiesz słowo: *Jozue ponownie obrzezał lud?* Znaczy, że nie byli oni obrzezani w ich ciele. I dlatego po tym, jak Jozue ich obrzezał, Pismo świadczy: *Jozue obrzezał wszystkich, którzy narodzili się na pustyni, bo żadne dziecko urodzone na pustyni nie było obrzezane* (Joz 5,5-7).

11,7 (485,15-27) Zobacz więc, mój przyjacielu, i dziw się tym, iż obrzezani, którzy wyszli z Egiptu, pomarli na pustyni z powodu swoich grzechów (por. Lb 14,32-37; 1 Kor 10,5), ponieważ zasmucali Ducha Świętego i nie uwierzyli w Niego. Jest jasne, że gdyby uwierzyli, nie zostaliby powstrzymani przed wejściem do Ziemi Obiecanej. Jozue, syn Nuna, i Kaleb, syn Jefunnego żyli dłużej (por. Lb 14,24-38; Joz 14,6) niż 600 000 tych, którzy wyszli z Egiptu; weszli do Ziemi i odziedziczyli ją. I ci, którzy urodzili się na pustyni i uwierzyli, choć nieobrzezani, zachowali życie i weszli, aby posiąść ziemię. Obrzezał ich, gdy wkraczali do ziemi Kanaan, i zostało im to policzone jako dwa obrzezania (por. Joz 5,7-9).

11,8 (488,1 – 489,18) Dlaczego zatem, gdy zesłał gniew na wszystkich, którzy obrzezali napletek, wylicza również Egipcjan, którzy nie są potomstwem Abrahama, i Moabitów, i Ammonitów, synów Lota, syna brata Abrahama, i Edomitów, synów Ezawa, i tych, którzy golą twarz i mieszkają na pustyni i są synami Izmaela i synami Ketury? (por. Jr 9,24-25) Żydzi zaś, potomstwo Jakuba, wszyscy są potomstwem domu Abrahama. Egipcjanie zaś przejęli zwyczaj obrzezania bez wiary od synów Izraela, którzy wśród nich przebywali. [Egipcjanie] Otrzymali go również od Józefa, gdy bowiem urodzili się mu Manasses i Efraim, on ich obrzezał. Gdy nauczyli się tego od Józefa, zaczęli się obrzezywać, ponieważ nakazy Józefa wykonywano w całym Egipcie. Otóż, mój przyjacielu, niektórzy mówią, iż córka faraona, gdy znalazła Mojżesza, rozpoznała, że jest synem Izraela po znaku przymierza na jego ciele. Było jednak inaczej, niż pokazuje sens dosłowny Pisma: znak bowiem obrzezania Mojżesza w niczym się nie różnił od obrzezania Egipcjan. Ten kto nie wie, że Egipcjanie byli obrzezani, nie pozwoli się przekonać przez Jeremiasza. Córka faraona znalazła Mojżesza i zobaczyła go unoszącego się na rzece i właśnie dlatego rozpoznała, że jest synem Hebrajczyków (por. Wj 2,6). Egipcjanom jednak nie nakazano, aby wrzucać do rzeki. Tymczasem faraon tak nakazał synom Izraela, mówiąc: *Każdy chłopiec, który się narodzi, ma zostać wrzucony do rzeki* (Wj 1,22). I wiedziała, że zrobiono to ze strachu przed nakazem. A widząc leżącego w drewnianym koszu, wiedziała, iż to dlatego, aby jej ludzie nie znaleźli go w ukryciu, uczynili mu kosz i wrzucili

do rzeki. Jeśliby synowie Izraela odróżniali się przez obrzezanie, podczas gdy Egipcjanie nie byliby obrzezani, Mojżesz nie mógłby wychowywać się u faraona, ponieważ cały czas w jego dzieciństwie można byłoby rozpoznać znak przymierza na jego ciele. Gdy zaś córka faraona przekroczyła prawo i nakazy swojego ojca, nakazy i prawo faraona dłużej już nie mogły zostać zachowane w całym Egipcie.

11,9 (489,19 – 496,24) Chciałbym cię jeszcze, mój przyjacielu, przekonać na podstawie tego, co dotyczy synów Ketury, którzy byli sąsiadami synów Izmaela (por. Sdz 6,3-6). Gdy bowiem zebrali się Madianici, czyli synowie Ketury, i synowie wschodu, czyli synowie Izmaela, przybyli, aby walczyć przeciw Izraelowi w dniach Gedeona, syna Joasza. Chcieli zniewolić Izraela, jednocząc się. I zostali wydani w ręce Gedeona i trzystu przywódców (por. Sdz 7,1-25). Chcę cię przekonać na podstawie tego, co dotyczy synów Ketury, ponieważ oni i synowie Izmaela zamieszkiwali na pustyni. Z chwilą, gdy Abraham odesłał Hagar i Izmaela, na pustyni zamieszkał Izmael wraz ze swoimi synami. Jest napisane: *Zamieszkał na pustyni i opanował luk* (Rdz 21,20), *aby jego ręka była przeciw wszystkim, i ręka wszystkich przeciw niemu* (Rdz 16,12). I zamieszkiwał na pograniczu wszystkich swoich braci. Z jednej strony, na wschodzie, zamieszkiwali synowie Ezawa, czyli Edomici. Gdy bowiem Izrael wyszedł z Egiptu, obszedł krainę Edomu, górę Ezawa (por. Lb 20,21; Pwt 2,8). Również Ammonici i Moabici byli ich sąsiadami od północy, i synowie Ketury byli sąsiadami na wschodzie wraz z Edomitami synami Ezawa. Gdy bowiem Abraham odesłał w pierw synów Ketury, odesłał ich na wschód. Synowie Hagar zaś otrzymali całą krainę na południu. Edomici, synowie Ezawa, mieszkali na wschodzie od nich wszystkich aż do Bosry. Dlatego też Pan nakazał Mojżeszowi: *Nie zbliżajcie się do ziemi kraju synów Ezawa, ponieważ nie dam wam nic z ich ziemi, nawet tyle, aby zostawić ślad stopy, bo górę Seir dałem Ezawowi. Lecz kupujcie od nich chleb za pieniądze i jedzcie, i nabywajcie od nich wodę za pieniądze, i pijcie* (Pwt 2,5-6). I Mojżesz uczynił tak, jak mu polecił: nie uciskał synów Ezawa. Gdy zaś dotarł do Rekem Wspaniałego¹¹, wysłał posłańców ze słowami pokoju do króla Edomu i rzekł mu: *Tak mówi Jakub, twój brat: Ty znasz cały trud, który nas ogarnął w drodze, i to, że uciskali nas Egipcjanie. Oto jesteśmy w Rekem, mieście, które [leży] na krańcach twojej granicy. Chcemy teraz przejść przez twój kraj; pójdziemy drogą królewską. Sprzedajcie nam chleba, abyśmy jedli, i także wody, abyśmy pili my i nasze stada. Zapłacimy wam.* I odparł Izraelowi: *Nie przejdziecie przez moją granicę, inaczej wyjdę z mieczem na wasze spotkanie* (Lb 20,14-18). I Izrael zawrócił od nich, gdy spostrzegł, iż dali się przekonać. Gdy jednak przekroczyli ich granicę, synowie Izraela wzięli od nich Beser [Bosrę] na pustyni: wzięli je w posiadanie i uczynili miastem ucieczki (por. Pwt 4,43; Joz 20,8). Ten, kto chce się przekonać, że dawniej Beser [Bosrę] należało do synów Ezawa, czyli do Edomitów, niech posłucha proroka Izajasza, gdy ujrzał Świętego przychodzącego z Edomu (por. Iz 63,1-3), w szatach szkarłatnych z Beser [Bosry], który je deptał stopami i wygniał (por. Am 1,11), mszcząc się na synach Ezawa, ponieważ nie przyjęli swego brata, zachowując swój gniew do końca. Jeśli ktoś nie dał się przekonać, że Beser [Bosra] dawniej służyło Edomitom, niech posłucha jeszcze [Księgi] Rodzaju, gdy królowie panowali w Edomie: Królował Jobab, syn Zeracha, z Bosry (Rdz 36,33). Także Izajasz mówił: *Oto spadnie [miecz] na Edomitów, na lud, który został osadzony w sądzie* (Iz 34,5). Dawid zaś powiedział: *Na Edom rzucę moje sandały* (Ps 60,10; 108,10), ponieważ Ezaw zniszczył swoje miłosierdzie na wieki i na zawsze strzegł swego gniewu, i nie pozwolił swojemu bratu przekroczyć granicę. I gdy Izrael odwrócił się od Ezawa, swego brata, wysłał on posłańców do Moabitów, synów Lota (por. Lb 20,14), aby móc przejść ich granicę. Nie wysłuchali ich i nie dali się przekonać, ale najęli Balaama, syna Beora, aby im złorzeczył (por. Lb 22,7). Nie pozwolili im przejść w pokoju

¹¹ Chodzi o Kadesz (por. Lb 20,1.14.22).

ich granicy. Dlatego też Święty zakazał Ammonicie i Moabicie wejść do zgromadzenia Pana aż do dziesiątego pokolenia, ponieważ nie dostarczyli Izraelowi ani chleba, ani wody w drodze, natomiast wyszli im naprzeciw z mieczem, oni zaś byli zmęczeni i utrudzeni (por. Pwt 23,4-5). [Święty] zakazał Izraelowi odrzucać Egipcjan i Edomitów: Egipcjan, ponieważ mieszkali w ich kraju, Edomitę, ponieważ był jego bratem (Pwt 23,8).

11,10 (496,25 – 497,16) Wszystko to wyjaśniłem i przedstawiłem ci, abyś wiedział, że Izmael zamieszkiwał na granicach wszystkich swoich braci i że był onagrem wśród ludzi (Rdz 16,12). Abraham dał podarunki synom Ketury i odesłał ich do Izmaela, ich brata (por. Rdz 25,5-6), aby nie byli dziedzicami z Izaakiem, synem obietnicy. Gdyby zatem żyli dzięki obrzezaniu, także synowie Izmaela i synowie Ketury, i synowie Lota, Moabici, Ammonici, Edomici, synowie Ezawa, i Egipcjanie jeszcze bardziej byłiby z tego dumni. Oto bowiem oni także zostali obrzezani (por. Jr 9,24-25), lecz czcili wielu bożków. Jest więc jasne, iż nie ma żadnej korzyści z obrzezania bez wiary. Każdy zaś, kto obrzezał napletek swojego serca, wierząc, będzie żył i będzie synem Abrahama. I wypełni się słowo, które Bóg powiedział do Abrahama: *Ustanowię cię ojcem licznych narodów* (Rdz 17,5).

11,11 (497,17 – 501,10) W istocie, Prawo i przymierze były całkowicie zmieniane.

Najpierw Bóg zmienił przymierze Adama i inne dał Noemu, zmienił [przymierze] Abrahama i inne dał Mojżeszowi¹². Gdy [przymierze] Mojżesza nie było zachowane, dał inne ostatniemu pokoleniu, przymierze, które nie może być zmienione. W Adamie przymierze niespożywania z drzewa (Rdz 1,16-17), a w Noem łuk na niebiosach (Rdz 9,12-17). W Abrahamie najpierw [było] wybranie z powodu jego wiary (Rdz 17,6), następnie obrzezanie jako pieczęć i znak dla jego potomstwa (Rdz 17,9-14). [Przymierze] Mojżesza: baranek ofiarowany jako pascha za lud. Żadne z tych przymierzy nie jest podobne do siebie. Otóż obrzezanie, jakiego pragnie Ten, który daje przymierza, jest tym, o którym mówi Jeremiasz: *Obrzeźcie napletek waszego serca* (Jer 4,4). Jeśli więc przymierze, które Bóg dał Abrahamowi, było wiarygodne, to [obrzezanie] również jest wiarygodne i pewne, bo On nie może nałożyć Prawa, które byłyby łamane przez tych, którzy są na zewnątrz Prawa lub przez tych, którzy są pod Prawem. Dał więc Prawo Mojżeszowi z jego przepisami i przymierzami. Oni jednak nie zachowali Prawa i jego przymierzy i dlatego je usunął, obiecując im nowe przymierze, które, jak powiedział, nie będzie jak poprzednie, chociaż był tylko jeden Dawca obu. Oto testament, który obiecał dać: *Wszyscy Mnie poznają, od najmniejszego do najstarszego* (Jer 31,34). W tym testamentem nie ma ani obrzezania ciała, ani jakiegos znaku ludu.

Wiemy to z pewnością, mój przyjacielu, że Bóg nałożył swoje prawa każdemu pokoleniu. Służyły one [prawa] tak długo, jak długo to Jemu się podobało, a ulegały zmianie, jak powiedział Apostoł: *Niegdyś królestwo Boże przybierało formę w zależności od czasów* (por. Hbr 1,1). Dla mędrców i każdego, kto może to pojąć, jest wyraźnie dostrzegalne, że każdy, kto należy do przymierza, po obrzezaniu może zostać odrzucony z powodu rozwiążności i zepsucia. Został obrzezany, lecz nie zrozumiał tego, co powiedział Apostoł: *Oby się do końca wykastrowali ci, którzy was podburzają* (Ga 5,12). Nasz Bóg jest wiarygodny i w jego przymierzach bardzo wierny. Każde przymierze jest niezawodne w swoim czasie i można mu zaufać. Obrzezani w sercu żyją, a są obrzezani drugi raz nad prawdziwym Jordanem, [to jest] chrzest na odpuszczenie grzechów.

11,12 (501,11 – 504,21) Jozue, syn Nuna, powtórnie obrzezał lud krzemiennym nożem, gdy przekraczał Jordan on i jego lud (por. Joz 5,2). Jezus, nasz Zbawiciel zaś powtórnie obrzezał obrzezaniem serca ludy, które uwierzyły w Niego. I zostały zanurzone w chrzcie, i obrzezane mieczem, czyli słowem, które jest ostrzejsze niż miecz obosieczny (por. Hbr 4,12). Jozue, syn Nuna, przeprowadził naród do Ziemi Obiecanej. Jezus, nasz

¹² Por. M-J. Pierre, *Aphraate le Sage Persan...*, s. 565, przyp. 12.

Zbawiciel, zaś obiecał ziemię życia tym wszystkim, którzy przejdą prawdziwy Jordan, uwierzą i obrzezają napletek swego serca. Jozue, syn Nuna, ułożył kamienie na świadectwo w Izraelu (por. Joz 4,20-25). Jezus, nasz Zbawiciel, nazwał Szymona trwałą skałą, i ustanowił go świadkiem wiernym wśród narodów. Jozue, syn Nuna, uczynił paschę na stepach Jerycha (Joz 5,10-12), w kraju przeklętym, i lud jadł tamtejszy chleb. Jezus, nasz Zbawiciel, zaś obchodził paschę ze swymi uczniami w Jerozolimie, w mieście, które przeklął: *Nie zostanie w nim kamień na kamieniu* (Mt 24,2); i tajemnicę [sakrament] tam dał w chlebie życia. Jozue, syn Nuna, potępił chciwego Akana, który kradł i chował (por. Joz 7,24-25); Jezus, nasz Zbawiciel, zaś potępił chciwego Judasza, który kradł i chował pieniądze z sakiewki, którą trzymał (por. J 12,6). Jozue, syn Nuna, niszczył ludy nieczyste, a Jezus, nasz Zbawiciel, wyrzucił szatana i jego wojska. Jozue, syn Nuna, zatrzymał słońce na niebie (por. Joz 10,12-13), a Jezus, nasz Zbawiciel, sprawił, że słońce zaszło w południe (por. Mt 27,45; Mk 15,53; Łk 23,40), gdy Go krzyżowano. Jozue, syn Nuna, [jest] zbawcą ludu, a Jezus jest nazwany Zbawicielem ludów.

Błogosławieni pochodzący z nieobrzezanych, którzy są obrzezani w sercu i narodzeni w wodach powtórnego obrzezania. To oni są dziedzicami wraz z Abrahamem, głową wierzących i ojcem wszystkich ludów, ponieważ jego wiara została mu policzona za sprawiedliwość (por. Rdz 15, 6; Rz 4, 3).

Koniec mowy o obrzezaniu.

Z języka syryjskiego przełożył Andrzej Uciecha – Katowice

Słowa kluczowe: Afrahat, synowie przymierza, język syryjski, obrzezanie

Keywords: Aphrahat, sons of the covenant, Syrian language, circumcision